

MARKO CVIJIN IN SRĐAN LUETIĆ, PILOTA IN UČITELJA LETENJA

V zraku z zvezdniki in s Slovenci

»Ko me ljudje vprašajo, s čim se v resnici ukvarjam, ne kompliciram kaj dosti, povem, da sem zaposlen v družinskem podjetju. Nihče pravzaprav ne sluti, da imamo v lasti letalsko družbo, tudi ko omenim naziv podjetja, Trade Air, najprej pomislijo na trgovino,« v šali pripomni generalni direktor, kapetan in inštruktor letenja Marko Cvijin. Z njimi sem letel proti Santoriniju in Kreti.

Gorazd Dominko Srakar, besedilo in fotografije

Leta 1994 jo je ustanovil njegov oče, Mihajlo »Mišo« Cvijin, ki je bil med drugim pilot Transa-drije Zagreb in Jata, kontrolor zračnega prometa in izredni profesor na zagrebški fakulteti prometnih znanosti, kjer je predaval pravila instrumentalne letenja in predmet navigacija. Cvijin starejši je umrl leta 2018. Z resnejšimi posli, zračnim tovornim prometom, je začel maja 1995, s potniškim deset let kasneje, v Sloveniji pa smo navadni smrtniki na to letalsko družbo postali pozorni ob koncu lanskega poletja, ko so številne letalske družbe vemale ena za drugo in je z Mediterana »rešila« na tisoče Slovencev, ki so potovali z velikimi domačimi turističnimi agencijami. »Tudi zato, ker se je v zadnjem hipu več kot izkazala, smo z njo sklenili pogodbo in tako letos skupaj letimo na Kreta, Santorini, Rodos, Karpatos, Kos, Samos, Keftalonijo in Lefkas,« pravi Kompa-sova direktorica za outgoing Andreja Medved.

Brez izjemnih ljudi ne bi šlo

»Kdo bi si mislil, da bo petindvajset let pozneje to majhno podjetje, sprva z najetim turboletom in brez začetnega kapitala, preraslo v prevoznika z dvema A320 in enim F100 v svoji lasti, s (vsaj do koronavirusa) stabilnim poslovanjem v Evropi, Afriki, na Bližnjem vzhodu, v Aziji in Avstraliji,« pripoveduje Marko Cvijin. Je bilo vmes veliko vzponov in padcev? »Uf, bili so tudi težki, skoraj nepremostljivi časi. Prave pomoči ni bilo, prepreepreke hrvaškega regulatorja letalskih prevozov. Nevihite in oblaki, meglja in vulkani, puščave in zasnežena prostranstva, nad katerimi smo leteli, srečni, pa tudi nekaj jeznih potnikov, čudoviti trenutki v vseh delih sveta, kjer koli smo bili, očetova smrt in ja, tu je še korona,« pravi Cvijin. Kako se jih je dotaknila? »Pandemija novega koronavirusa je bolj kot karkoli doslej zarezala v bilance letališč, letalskih družb in proizvajalcev letal. Seveda, tudi mi smo morali umakniti obroke na letalu, si nadeti maske, roke si razkužujemo vsakih nekaj minut, pozabiti je bilo treba na brezcarinsko prodajo, nekaj naših sodelavcev pa odpustiti. Zdaj nas je približno sto, brez izjemnih ljudi, ki so

delali ali še vedno delajo za Trade Air, pa vseeno ne bi šlo. Ti so namreč pozitivno vplivali in še vplivajo na poslovne rezultate družbe.«

Pred vzletom opazim, da me obdajajo sami mladi člani posadke, in občutek imam, da sem najstarejši na letalu. Me občutek vara? »Danes letite z zares mladimi, sicer pa nismo obremenjeni z leti. Najpomembneje je, da smo zadovoljni z njihovim delom, in kar je še pomembnejše, da so z njihovim delom zadovoljni naši potniki. Naša flota je mednarodna, ljudje, ki sodelujejo z nami, prihajajo z vseh vetrov, zelo smo zadovoljni tudi s štirimi Slovenci. Le 25 odstotkov naše osebja prihaja iz Hrvaške.« In koliko jih šteje pilot Srđan Luetić? Domnevam, da je v tokratni ekipi najstarejši. »Dva meseca je mlajši od vas,« v smehu pravi Marko Cvijin.

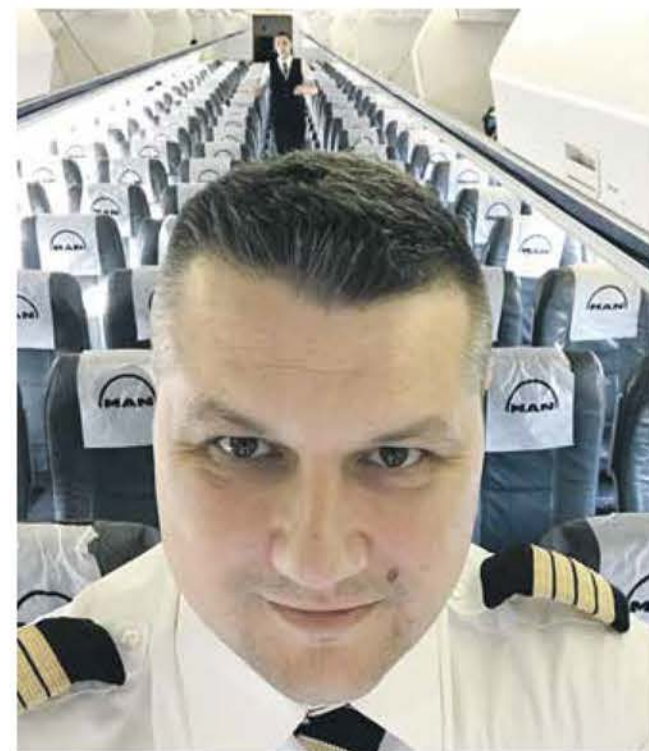
Ameriko je našel v Zagrebu

Šarmantni pilot in učitelj letenja Srđan Luetić, ki je na mirnem letu proti Santoriniju in Kreti nebo, skoraj klišejsko, pozorno opazoval skozi očala Ray-Ban, je daleč od predstave, ki jo imamo o možeh v modrem, denimo, da so nedo-

še nikoli v zgodovini ni z letalom potovalo toliko ljudi kot zdaj, nizkoce- novni prevozniki pa so močno spremenili naše potovalne navade.

»Ni mi žal, da sem postal pilot, imam službo z najlepšim razgledom na svetu,« pravi Srđan Luetić.

Generalni direktor, kapetan in inštruktor letenja Marko Cvijin

stopni, vihajo nos nad vsemi, še posebej potniki v ekonomskem razredu, stevardese pa jim jedo iz rok, kot da se zaveda, da delo v letalstvu ni (več) prestiž. Še nikoli v zgodovini ni z letalom potovalo toliko ljudi kot zdaj, pravi, nizkoce- novni prevozniki pa ne le, da so močno spremenili naše potovalne navade, temveč letenje ni nujno več sinonim za romantiko, udobje in luksuz.

Kaj ga je torej vabilo med oblake? Mogoče dejstvo, da manj kot odstotek ljudi na svetu sme ali zmore leteti. Privolil je v neusmiljeno »avdicijo« in stroge zdravniške preglede, iz kroga v krog pa je vseskozi pričakoval zavrnitev, a začuden le gledal konkurente, ki so jokali. »Danes je povpraševanje po pilotih zelo veliko, zato strogih izborov na žalost ni več, mlajše generacije pa bi najraje kar preskakovale stopnice in samostojno letele takoj, ko zavohajo kerozin. Kot inštruktor letenja si ne morem privoščiti, da česa ne bi znal ali poznal. Še danes se učim, vsak dan, vsem, ki jih učim, pa skušam dopovedati, da je v letalstvu nevednost prehitro lahko usodna,« pripoveduje Srđan Luetić. Med tristo kandidati so torej izbrali dva, po dolgem šolanju na Hrvaškem, številnih neprespanih nočeh in odrekanjih pa se je Luetić odločil še za petletno izpopolnjevanje v ZDA, prepričan, da ga bo

Sodelavci prihajajo z vseh vetrov, le četrtina zaposlenih je Hrvatov.

Pandemija novega koronavirusa je bolj kot karkoli doslej zarezala v bilance letališč, letalskih družb in proizvajalcev letal.

Marko Cvijin

tam čakala tudi služba. Tik pred podpisom pogodbe z ameriško letalsko družbo ga je v svoje vrste skušal privabiti Marko Cvijin, a se je sprva moral sprijazniti s košarico. Nato se je zgodil 11. september, ko za tuje pilote v Ameriki ni bilo več prostora.

Konec leta 2003 je v Zagrebu začel delati za Trade Air in z njim vzletel in pristajal na 450 letališčih. Najtežje, pravi, je vzletati in pristajati v Innsbrucku, na Madeiri, letališče, ki zahteva veliko koncentracije in dobršen del pilotskih spretnosti je tudi dubrovniško ob tamkajšnji znameniti burji. »Ni mi žal, da sem postal pilot, imam službo z najlepšim razgledom na svetu!« je še vedno navdušen nad svojim delom.

Od Leonarda Cohena do Sharon Stone

Že, že, ko je vse v najlepšem redu, kaj pa sicer, ko gre vse narobe, se je kdaj v kokpitu že poslavljaj od življenja? Nikoli! Tako so sprogrimirani, da tega ne poznajo, boriti se je treba za vsakega potnika posebej, tudi za letalo. Že v sklopu selekcijskega postopka za sprejem v službo pilot opravi psihološko testiranje; osebnostni in test inteligence, karierna sidra. Malo je situacij, ki bi pilota in kabinsko osebje lahko presenetile, urijo se na simulatorjih letenja, naučijo se soočiti s kriznimi razmerami v zraku in kako leteti s tehničnimi napakami na letalu, pravi Luetić.

»Seveda zlobni jeziki natolcujejo vse mogoče, padajo žaljivi komentari, češ da Trade Air ni varen, a poglejte, leteli smo za 70 letalskih družb, za vse članice Star Alliance,

Germanwings, Hopt, Flybe, za izraelski IsrAir, pridobili smo varnostni certifikat IOSA, ki ga podeljuje Mednarodno združenje letalskih prevoznikov družbam IATA, ki izpolnjujejo najvišje zahteve s področja varnosti letenja. Če bi kdorkoli iz posadke skušal uveljavljati *unfit to fly*, torej če bi kogarkoli karkoli bolelo, so v pripravljenosti vsaj tri posadke, ki lahko kadarkoli in kogarkoli zamenjajo. Zdravniški pregled moramo opravljati vsakih šest mesecev, paziti moramo, kaj in kdaj jemo, odrekanj ni malo. Z nami so sicer leteli že Leonard Cohen, Richard Gere, Sharon Stone, Shakira s svojim bendom, in še bi lahko našteval, pa številni športni asi. Slovenski vladi smo iz Kitajske pomagali preprečiti 27 ton medicinske zaščitne opreme in ne nazadnje na trgu smo kot zasebniki že 25 let!«

Kaj pa zvezdniki in njihove kaprice? »Zvezdniki so zelo prizemljeni, posebnih kapric nimajo, let običajno izkoristijo za počitek, zelo pomembna pa sta jima diskretnost in seveda catering. Za turnejo Leonarda Cohena smo denimo vedno pripravili poln obrok, vključno z juho, glavno jedjo in s sladico, kar je bilo, kot si lahko predstavljate, na kratkih letih včasih precej zapleteno.« Le kje med vsemi letalskimi družbami svetovni jet-set najde ravno Trade Air? Večino takih poslov opravljajo prek *bookerjev*, posrednikov, ki jim naročnik zupa, zanje pa so, tako Luetić, letalo pripravljeno spremiti v hotel. In da – tudi tu velja tista, da dober glas seže v deveto vas!

Z nami so leteli že Leonard Cohen, Richard Gere, Sharon Stone, Shakira s svojim bendom, in še bi lahko našteval, pa številni športni asi.

Srđan Luetić

SOBRINO DE BOTÍN, MADRID

Adam, Eva in pečeni odojek

Restavracija Sobrino de Botín je pravi naslov za najboljšega odojka v Madridu.

Igor Bratož

Tisto, česar ni mogla najstarejši neprekinjeno delujoči restavracija na svetu v skoraj tristo letih storiti nobena ujma in nobena vojna, je zmogel koronavirus: madridsko restavracijo Botín blizu Plaza Mayor, ki jo v svojih delih omenjajo Graham Greene, Ernest Hemingway in drugi, nekateri pa trdijo, da je bil v njej pomivalec posode tudi mladi Francisco de Goya, so med izbruhom seveda morali zaprti, a od julija spet deluje, gostje spet lahko naročijo njihovega znamenitega na žaru pečene odojka.

Za stavbo, v kateri deluje restavracija, pravijo, da obstaja najmanj od leta 1590. Ko se je po začasnem prenosu dvora v Valladolid dvor Filipa III. vrnil v Madrid in so se začela dela na bližnjem trgu Plaza Mayor, takrat se poimenovanem Plaza del Arrabal, je okrožje postalo rokodelsko žarišče, v eni ulici so bili čevljarji, v drugi kovači, strojarji, za hišo v ulici nožarjev pa podatkov iz tistega časa ni.

Francoski kuhar v Madridu

Obstaja dokument, da je lastnik zaposlil za izvezetje s seznama prebivališč z več kot enim nadstropjem, ki so takrat morala dajati prenočišče različnim obiskovalcem madridskega dvora. Leta 1725 je na Calle Cuchilleros francoski kuhar Jean Botín z ženo iz Asturije odprl malo gostilno, njegov namen je bil oskrbovati plemenitaše s habsburškega dvora. Po takratnih predpisih ni smel ponujati svoje hrane, vina ali prodajati mesa, vse, kar se je v gostilni lahko konzumiralo, je bilo tisto, kar so s sabo prinesli gostje, veljava tega predpisa je segla še dolgo v 18. stoletje. Kuhar in soproga sta umrla brez potomcev, zato je gostilno prevzel nečak gospe Botín; takrat so lokal preimeno-

vali v Sobrino de Botín, Botínov nečak. V 19. stoletju je restavracija oziroma taverna, kot so ji pravili (poimenovanje restavracija je bilo takrat rezervirano za gostišča, ki so posnemala nobleso pariških restavracij), doživela preureditev in dobila leseno fasado z zlatim okrasjem, velika okna in zidno odprtino za hitro prodajo slaščic.

Močnejši in boljši po pandemiji

V 20. stoletju je Sobrino de Botín prišel v roke družine González, kot restavracijo so uporabljali le vhodni prostor in prvo nadstropje, vinska klet je bila skladišče, v drugem in tretjem nadstropju pa je bivala družina. Ko sta posle prevzela Amparo Martín in njen mož Emilio González, jih je bilo skupaj le sedem, par s tremi otroki in dva para najetih rok. Med državljansko vojno je Amparo z otroki odšla iz Madrida, v restavraciji je ostal le Emilio in stregel vojaškim častnikom. Po vojni sta vodenje restavracije prevzela sinova Antonio in José González in tako je še danes. Za CNN je Antonio nedavno povedal, da je bilo prisilno zaprtje restavracije sredi pandemije nekaj obupnega, češ:

Školjke so pri Botínu servirane v hišni omaki s čebulo, čilij, česnom, paradiznikom in lovrom. FOTOGRAFIJI SOBRINO DE BOTÍN

»Česa takega nismo naredili še nikdar, ne med državljansko vojno, ko je posle vodil moj ded, ne nikdar prej ali pozneje. Prej smo postregli okrog 600 gostom na dan, zdaj je šestdesetim, a veselimo se, da bomo krizo prebrodili močnejši in boljši kot kadar koli prej. To je fantastična priložnost, da se zamislimo in kar se da izboljšamo svojo ponudbo.«

Pisatelji, politiki in drugi

Sobrino de Botín slovi po jagnjetini, predvsem pa po pečeni odojki, pečeni v stari peči na drva, za katero uporabljajo le hrastovino. Trikrat na teden jim meso pripeljejo iz tako imenovanega magičnega trikotnika, ki slovi po najboljšem mesu – Sepúlveda-Aranda-Riaza. Da je restavracija s svojim slovesom od nekdanj privabljala odlične goste, pričajo tudi zbrane omembe pisateljev in drugih slavni osebnosti, ki so tja zahajali.

Po mnenju Ernesta Hemingwaya je bila vsekakor najboljša madridska restavracija, malo verjetno tudi zaradi silnih količin starane rioje v kleti, omenil jo je v romanu *Sonce vzhaja in zahaja* pa tudi v eseju *Smrt popoldne*. Nič manj ni bil nad ponudbo navdušen Graham Greene v romanu *Monseñor Quijote*, tam je umešana jajca s krvavico in krompirjem (poimenovanje restavracija je bilo takrat rezervirano za gostišča, ki so posnemala nobleso pariških restavracij), doživela preureditev in dobila leseno fasado z zlatim okrasjem, velika okna in zidno odprtino za hitro prodajo slaščic.

Nekdanji kulturni ataše na madridskem veleposlanstvu ZDA Michael Aaron Rockland je pred desetletjem v delu *Ameriški diplomat v Francovi Španiji* dodal podatke, da je le malo pred usodnim atentatom tam z njim obvedoval Martin Luther King mlajši. Pri CNN so nedavno poročanje o restavraciji sklenili s spodbudno informacijo, da Sobrino de Botín zaradi prisilnega začasnega zaprtja ne bo izgubil naziva najstarejše neprekinjeno delujoče restavracije v Guinnessovi knjigi rekordov.